

VAKOVERSTIJGEND WERKEN OF NIET?

AAN DE SLAG MET HET SCHOOLTEAM

De afgelopen jaren is in Veerkracht veel geschreven over vakoverstijgend werken binnen de wereldoriëntatie vakken. In Veerkracht van november 2021 zijn de uitkomsten van het onderzoek in de Kenniskring Wereldgericht Onderwijs gedeeld.

Uit de bevindingen van de Kenniskring Wereldgericht Onderwijs is duidelijk geworden dat vakoverstijgend werken een manier is om lessen wereldoriëntatie vorm te geven. Er is geen bewijs dat vakkenintegratie motivatie- of prestatieverhogend werkt. Ook kan of wil niet iedere leraar vakoverstijgend werken. En lesgeven op de klassieke manier hoeft niet per se slecht te zijn. Tegelijkertijd kan vakoverstijgend werken op veel scholen een uitkomst bieden. Zo zou het aan kunnen sluiten bij de wensen van leraren en leerlingen. Met name studenten in het vierde jaar van

de pabo en startende leraren lijken een voorkeur te hebben voor vakoverstijgend onderwijs.

Als laatste belangrijke uitkomst moet ook genoemd worden dat de beslissing om overstijgend te gaan werken en in welke mate, vooral een gesprek binnen het team hoort te zijn. Een gesprek op basis van visie en niet op basis van een gelikte presentatie van een uitgever van lesmateriaal. (Boonstra, 2020 & Boonstra & Wering, 2021).

AAN DE SLAG MET HET TEAM

De Kenniskring Wereldgericht Onderwijs heeft zich ten doel gesteld tools te ontwikkelen waarmee schoolteams samen het gesprek aan kunnen gaan over al dan niet, en in welke mate, een schoolteam vakoverstijgend wil werken. De conclusie dat ieder vak wekelijks apart op het rooster staat, mag worden getrokken. Tegelijkertijd is het aanbieden van wereldoriëntatie als holistisch geheel (volledig geïntegreerd) ook mogelijk.

Hiervoor heeft de kenniskring docentrollen vastgesteld (Boonstra & Wering, 2021).

Waarschijnlijk zal geen enkele docent in slechts één enkele docentrol geplaatst kunnen worden. Maar een voorkeur is meestal wel duidelijk zichtbaar. Deze rollen vormen de aanleiding om in gesprek te komen over de manier waarop een schoolteam in de toekomst wil en kan gaan werken.

TOOL OM MET ELKAAR IN GESPREK TE GAAN

De kenniskring heeft twee tools ontworpen voor het werkveld om met elkaar in gesprek te gaan; een vragenlijst en een kijkwijzer. Na verschillende testen bleek dat de vragenlijst met daarbij gespreksvragen de voorkeur had van de kenniskringleden. Aan de hand van de antwoorden kunnen leraren zichzelf scoren in de huidige situatie en de wenselijke situatie. Het is ook mogelijk om enkel de wenselijke situatie in te

Figuur 1. Docentkenmerken op basis van drie profielen

vullen. De score na afloop van de vragenlijst laat zien waar het team staat en waar het team mogelijk naar toe wenst te bewegen in de toekomst.

De tool is op verschillende scholen getest. Hieruit werd duidelijk dat het gesprek na afloop heel waardevol was. Regelmatig dachten de teamleden dezelfde taal te spreken maar bedoelden ze toch iets anders. Door in gesprek te gaan over de stand van zaken van wereldoriëntatie komt er meer duidelijkheid over de overeenkomsten en verschillen die bestaan tussen collega's.

CONCLUSIE

De vragenlijsten en kijkwijzer zijn getest met studenten op Hogeschool KPZ, wereldoriëntatie experts op Hogeschool KPZ en schoolteams. De vragenlijst en kijkwijzer werden beide als bruikbaar beoordeeld, waarbij de vragenlijst het meest toegankelijk bleek te zijn.

Het helpt teams om met elkaar in gesprek te gaan. Het helpt om keuzes te maken en inzicht te krijgen waar schoolteams staan. Deze tool is bijgevoegd in deze *Veerkracht* en kun je er zo uit halen.

BRONNEN

- Boonstra, A. (2021) *Vakkenintegratie bij wereldoriëntatie*. *Veerkracht* 18 (1). Hogeschool KPZ.
- Boonstra, A, Wering, A (2021). *Vakkenintegratie en docentprofielen*. *Veerkracht* 18 (3). Hogeschool KPZ.

Met dank aan de volgende schoolteams: Prins Johan Frisoschool in Koekange en OBS de Regenboog in Slagharen.

Met dank aan de leden van de Kenniskring Wereldgericht Onderwijs: Buddy van der Stad, Cediena van Zelst, Hubertien Kappert, Immy Voet, Jent Hadderingh en Leanne Kroes.

OVER DE AUTEURS

Andreas Boonstra was namens Hogeschool KPZ verbonden aan de Kenniskring Wereldgericht Onderwijs en werkzaam als hogeschooldocent aardrijkskunde binnen de hogeschool. Op dit moment is hij werkzaam als lecturer geography aan de ITESS van NHL Stenden Hogeschool te Groningen.

Annemarie Wering is namens Hogeschool KPZ verbonden aan de Kenniskring Wereldgericht Onderwijs en is werkzaam als hogeschooldocent aardrijkskunde binnen de hogeschool.

Er is veel mogelijk op het gebied van Wereldoriëntatieonderwijs. Dat maakt het voor scholen soms ingewikkeld om een duidelijke koers te kiezen. Deze tool zou daarbij kunnen helpen.

De tool is gebaseerd op drie profielen voor het aanbieden van het leergebied Wereldoriëntatie. De tien vragen gaan in op visie, docentgedrag, leerlinggedrag en leermiddelen. Met de tool kunnen scholen nagaan welk profiel het beste bij hun huidige en/of gewenste situatie past. Belangrijk om te vermelden is dat alle profielen gelijkwaardig zijn en hun eigen kwaliteiten hebben. In veel scholen komen de profielen in een mengvorm of naast elkaar voor.

Na het beantwoorden van de tien vragen krijg je een uitslag. Aan de hand van de uitslag kan je kijken met je team naar de overeenkomsten en verschillen om zo het gesprek over Wereldoriëntatie op jullie school aan te gaan. Vooral het in gesprek gaan met elkaar over de visie van het team is heel waardevol.

Stappen

Stap 1

Vul individueel de vragen in volgens de huidige situatie. Lees de uitslag. Let wel: geen enkele uitslag is goed of fout!

Stap 2

Vul de vragen nogmaals in, maar dan volgens de situatie zoals je deze zou wensen. Het kan zijn dat je dezelfde uitslag krijgt, maar het kan interessant zijn om te kijken of er verschillen zijn in het team tussen de huidige situatie en de wenselijke situatie.

Stap 3

Ga als team met elkaar in gesprek. Onder de uitslag staan mogelijke vragen die je met elkaar kan bespreken.

Vragen

1 Lees de onderstaande uitspraken over hoe WO gegeven kan worden. Welke uitspraak past het beste bij jou?

- A. 'Ik vind het fijn om uitleg te geven voor de klas, om zo de stof helder over te brengen en leerlingen te inspireren.'
- B. 'Ik vind het fijn om leerlingen aan het werk te zien te gaan met opdrachten die zij zelf kiezen. Ik geef tips om hen verder te helpen.'
- C. 'Ik vind het fijn om mijn klassikale uitleg te combineren met opdrachten waarbij de leerlingen aan de slag gaan en ik hen begeleid.'

2 Hoe kijk jij tegen Wereldoriëntatie aan?

- A. Een leergebied waarbij leerlingen op ontdekkingstocht gaan.
- B. Een leergebied waarbij de leerlingen hun kennis verwerken in projecten, waarbij hun vaardigheden worden versterkt.
- C. Een leergebied dat vast op het rooster staat en bij ons op school onderdeel is van een doorlopende leerlijn met kennis en vaardigheden.

3 Een leerling komt bij jou voor hulp. Hij begrijpt de opdracht niet. Welke reactie past het beste bij jou?

- A. 'Zullen we samen even kijken naar de opdracht?'
- B. 'Ik zal de opdracht nog een keer uitleggen.'
- C. 'Waar loop je precies tegenaan?'

4 Op school mag jij voor Wereldoriëntatie een nieuwe methode aanschaffen. Welke keuze zou jij maken?

- A. Ik zou een vakoverstijgende methode gaan gebruiken.
- B. Ik zou vakmethodes van aardrijkskunde, geschiedenis en natuur
- C. Ik wil geen methode gebruiken voor WO.

5 Soms ben je niet helemaal tevreden over de leermiddelen die je school gebruikt. Hoe ga je daarmee om?

- A. Ik ontwikkel graag zelf materiaal, ik heb voldoende kennis en vaardigheden om zulk materiaal te maken.
- B. Ik heb geen tijd en/of vaardigheden om materiaal zelf te ontwikkelen.
- C. Ik ga op zoek naar bestaand materiaal dat ik eventueel kan aanpassen voor mijn klas.

6 Er komt een duo met jou samenwerken in de groep. Je wilt graag een duo die hetzelfde als jou is. Welke docent uit de onderstaande uitspraken past het beste bij jou als duo?

- A. Rita: 'Ik vind de vakken van WO heel interessant en heb ook veel kennis. Deze kennis verwerk ik in inspirerende lessen.'
- B. Jeroen: 'Ik heb veel ervaring met onderzoekend en ontwerpend leren. Volgens mij leren leerlingen zo het meeste.'
- C. Dietske: 'Ik vind het prettig om de WO lessen aan te vullen met opdrachten die ik zelf heb ontworpen.'

7 Je gaat een les van Wereldoriëntatie voorbereiden. Hoe pak jij dit aan?

- A. Ik pak de methode erbij en bekijk wat er wordt aangeraden. Op basis van de methode, mijn ervaringen en kennis geef ik de les.
- B. Ik haal inspiratie uit de methode en verschillende andere bronnen. Per les bekijk ik welke aanpak nodig is. Ik wissel instructie af met grote opdrachten.
- C. Ik bedenk wat het doel is van de les en ontwerp daarbij opdrachten waar leerlingen zelf een keuze uit kunnen maken.

8 Welke vorm van Wereldoriëntatie past het beste bij jouw visie op Wereldoriëntatie?

- A. De vakken zijn in elkaar opgegaan en niet meer afzonderlijk herkenbaar.
- B. De vakken zijn nog wel te herkennen en waar mogelijk leggen we verbanden tussen de vakken.
- C. De vakken zijn duidelijk herkenbaar in de lessen op mijn school.

9 Welke uitspraak over leerlingen bij Wereldoriëntatie sluiten het beste aan bij jouw eigen leerlingen?

- A. 'Mijn leerlingen hebben wel enige vorm van begeleiding nodig om aan het werk te gaan.'
- B. 'Mijn leerlingen kunnen zonder mijn instructie niet aan de slag.'
- C. 'Mijn leerlingen gaan meteen aan de slag. Ze kiezen zelf hun opdracht en hun manier van aanpak.'

10 Stel, je mag op jullie school Wereldoriëntatie opnieuw vormgeven. Waar kies je voor?

- A. Projecten gebaseerd op onderzoekend en ontwerpend leren
- B. Vaklessen gecombineerd met vak-overstijgende projecten
- C. Vaklessen aardrijkskunde, geschiedenis en natuur

Kijk in de tabel hieronder. Daar kan je per vraag een uitslag in kleur vinden. Tel het aantal keer dat je een kleur treft bij elkaar op. Lees vervolgens welk scenario bij jou past volgens de test.

Uitslag

	A	B	C
Vraag 1	Blauw	Rood	Geel
Vraag 2	Rood	Geel	Blauw
Vraag 3	Geel	Blauw	Rood
Vraag 4	Rood	Blauw	Geel
Vraag 5	Geel	Blauw	Rood
Vraag 6	Blauw	Rood	Geel
Vraag 7	Blauw	Geel	Rood
Vraag 8	Rood	Geel	Blauw
Vraag 9	Geel	Blauw	Rood
Vraag 10	Rood	Geel	Blauw

Huidige situatie

Aantal keer blauw:

Aantal keer geel:

Aantal keer rood:

Gewenste situatie

Aantal keer blauw:

Aantal keer geel:

Aantal keer rood:

Meeste blauw => Vertrouwd

Meeste geel => Verbindend

Meeste rood => Geïntegreerd

Vertrouwd	Verbindend	Geïntegreerd
De vakken ak, gs en na zijn duidelijk herkenbaar. De methodes zijn leidend en worden veel gebruikt. De docent is sturend in het leerproces van de leerling. Kennis van wo staat voorop. De leerling gaat zelfstandig aan de slag met opdrachten van de methode.	De vakken ak, gs en na zijn herkenbaar. De methode is één van de leermiddelen. Door middel van projecten wordt er vakoverstijgend gewerkt. De docent is begeleider van de leerling. De leerling werkt afwisselend uit de methode en aan opdrachten in groepjes.	De vakken zijn geheel geïntegreerd. Er wordt gebruikt gemaakt van zelf ontworpen materiaal. De docent is coach van de leerling. De leerling werkt langere tijd samen met anderen aan opdrachten waarbij er ruimte is voor keuzes. Onderzoekend en ontwerpend leren is belangrijk. Ook 21e eeuwse vaardigheden worden ingezet.

Mogelijke gespreksvragen voor het team:

- Herkennen de teamleden zich in de uitslag? Komen de kenmerken van het profiel overeen met de werkelijke situatie / visie op school?
- Hoe kijken de teamleden aan tegen de uitslag van de huidige situatie en wenselijke situatie?
- Welke overeenkomsten zijn er binnen de uitslagen van het team?
- Welke (opvallende) verschillen zijn er binnen de uitslagen van het team?
- Is de huidige situatie van het team wat betreft Wereldoriëntatie naar tevredenheid van het team?
- Welke (realistische) mogelijkheden zien de teamleden om de huidige situatie te veranderen in een meer wenselijke situatie?

Tool

'Welk type WO docent ben jij?'

Maak kennis. Hogeschool KPZ